

UTVIKLING AV KOMPETANSE I FAGET UTDANNINGSVALG

Daglig leder ved Papirbredden Karrieresenter Unni Høsøien og førstelektor Kjartan S. Kversøy ved høgskolen i Oslo og Akershus er invitert til den internasjonale karriereveiledningskonferansen i Cape Town 19. – 21. Oktober 2011 for å legge frem sine erfaringer med utvikling av et nytt høgskolefag knyttet til det obligatoriske faget Utdanningsvalg. Konferansen er arrangert i et samarbeid mellom PACE Career Centre og International Association for Educational and Vocational Guidance (IAEVG).

Utdanningsvalg som grunnskolefag på ungdomstrinnet

Ungdomstrinnet i grunnskolen fikk et nytt obligatorisk fag høsten 2008. Det er sjelden vare. Det er også fagets sentrale målsetting. Faget *Utdanningsvalg* skal i særlig grad ha fokus på elevens eget liv. Eleven skal bli bedre kjent med egne ønsker og muligheter, og utvikle kompetanse og trygghet i å ta valg. Faget gir elevene en arena med ett hundre og tretten klokketimer i løpet av tre år til å utforske seg selv og sin fremtid. Måten dette skal gjøres på er tredelt. Elevene skal arbeide med egne valg, bli bedre kjent med videregående opplæring og arbeidsliv, og ha utprøving av utdanningsprogram i videregående skole.

To nøkkelbegreper for faget er 'relevans' og 'medvirkning'. På mange måter står og faller faget på hvorvidt det oppleves relevant for elevene som deltar. Det er en selvfølge at eleven spør seg om undervisningen i faget er relevant for eget liv og egen fremtid. Samtidig kan faget i liten grad serveres. Det er en forutsetning at eleven deltar og bidrar aktivt gjennom medvirkning. Faget har muligheter til å *bli* relevant i samspillet mellom læreren og eleven. I praksis betyr det at lærerens rolle i stor grad vil bestå av veiledningspedagogiske oppgaver. Det er lærerens oppgave å lede og strukturere arbeidsprosesser som synliggjør elevens behov, interesser, ønsker og drømmer for fremtiden. Eleven må bli sett, tatt på alvor og utfordret gjennom samtale, refleksjon og handling. Eleven skal bli kjent med et landskap av fremtidsmuligheter for eget liv. Samtidig skal vi ikke overdrive jakten på resultater i et slikt fag. Innsyn, utsyn, refleksjon, utfordring og noen begynnende valg er tilstrekkelig. Tanken er å bevege seg fra «bevisstløshet» til begynnende «bevissthet». Mange voksne vil kjenne seg igjen i at det ville kreve bokstavelig talt overnaturlige egenskaper dersom planen for deres utdanning og karriere skulle vært klar når de var seksten.

Fagets målsetting er en krevende oppgave både for lærerne og elevene. Det kan være vanskelig for unge elever å vite hva de skal synliggjøre og reflektere over. Å utforske seg selv «innover» krever på mange måter et reflektert blikk «utover». Lærerens oppgave består derfor

også i å bidra til utforsking av videregående opplæring og arbeidsliv og skape refleksjonsprosesser i forkant og etterkant av utprøving av utdanningsprogram. Det er ingen selvfølge at læreren opplever alle disse arbeidsoppgavene som overkommelige. Erfaringer så langt med gjennomføring av faget utdanningsvalg har synliggjort et behov for spesialkompetanse.

Utvikling av faget Utdanningsvalg som høgskolefag for lærere

Fra faget ble innført i grunnskolen har det vært ulike måter å håndtere det. Faget er ikke tellende karaktermessig, så det har vært krevende å løfte statusen til faget. Fag som «teller» prioriteres. Det er blitt satt i gang ulike tiltak både lokalt og nasjonalt for å håndtere denne utfordringen.

I Drammen er det et spennende samarbeidsmiljø som har tatt tak i utfordringen. Det er etablert et karrieresenter som fungerer som en møteplass og et knutepunkt mellom rådgiverne i ungdomsskolene og representanter fra høgskolen, arbeidslivet og fylket. Høsten 2010 var det enighet om å gjennomføre et pedagogisk utviklingsarbeid med den hensikt å utvikle et nytt høgskolefag. Faget skulle være et tilbud til lærere som arbeider med faget Utdanningsvalg. I tråd med fagets verdier var ønsket å utvikle faget i et samarbeid mellom flest mulig parter. Ønsket var å utvikle faget gjennom medvirkning slik at det kunne bli mest mulig relevant for de partene faget gjaldt. Mange ble spurt og enda flere kunne blitt spurt. Vi skulle for eksempel gjerne hatt med elever fra ungdomstrinnet i grunnskolen. Det var dessverre ikke praktiske eller økonomiske rammer for noe slikt. Samarbeidspartene ble til slutt representanter fra Papirbredden Karrieresenter, rådgivere fra ungdomsskolene i Drammen, en representant fra Ungt Entreprenørskap i fylket og en fra avdeling fra lærerutdanning ved Høgskolen i Buskerud.

Gjennom inspirasjon og strategier hentet fra fremtidsverkstedstenkning, aksjonsforskning og systematisk pedagogisk utviklingsarbeid ble det gjennomført en strukturert og dokumentert samarbeidsprosess¹. I grove trekk arbeidet vi sammen for å beskrive situasjonen for faget nå i skolen. Vi diskuterte hva som fungerte og hva som fungerte dårlig. Vi beskrev videre ønsker og visjoner for faget. Her var det takhøyde og rom for store

---

¹ Særlig hentet vi verktøy fra boken til Hartviksen, Marit og Kversøy, Kjartan Skogly (2008): *Samarbeid og konflikt: to sider av samme sak*. Bergen: Fagbokforlaget

drømmer. Videre forsøkte vi å skissere praktiske muligheter for våre visjoner og ønsker. Vi gjorde analyser og gjorde prioriteringer. Prioriteringene er siden blitt bearbeidet til en fagplan som er gjennomlest, justert og akseptert. Resultatet er en unik fagplan som er skapt gjennom medvirkning. Vi mener vi har utviklet en fagplan som er relevant lærerne. I fagplanen står det:

Studiet har fokus på oppgavene til de som driver faget utdanningsvalg på ungdomstrinnet i skolen. Studiet skal bidra til at studentene utvikler kjennskap til og ferdigheter i å håndtere arbeidsoppgavene tilknyttet faget. Særlig vil det være viktig å kunne legge til rette for at elevene utvikler evnen til å sette ord på, reflektere over og ta kvalifiserte valg med hensyn til eget liv, videre opplæring og fremtidig arbeid. Et utgangspunkt vil være kartlegging av og refleksjon over elevenes interesser og forutsetninger knyttet til utdannings- og yrkesvalg. Samtidig vil vi påpeke at vi som mennesker er i stadig utvikling og endring. Vi fremhever derfor behovet for varsomhet med hensyn til hvordan kartlegging tolkes og brukes. Vi erkjenner at endelige utdannings-, yrkes- og livsvalg oftest ikke foretas på ungdomstrinnet. Det skal derfor også være realisme med hensyn til hva vi mener elevene kan oppnå som resultat av deltagelse i faget utdanningsvalg. Hensikten er at elevene blir kjent med muligheter i utdanningssystemet både i videregående og høyere utdanning og starter en refleksjonsprosess knyttet til interesser, behov, ønsker og drømmer i forhold til fremtidig arbeid og liv. Å bli kjent med, betyr ikke å få full oversikt over, men å kunne utforske og utprøve. Ønsket er at studentene kan legge til rette for at elevene videreutvikler sin evne til å ta kvalifiserte valg med hensyn til retning og neste steg i livet. Dimensjoner i slike prosesser vil dermed også omfatte grunnleggende spørsmål som: Hva vil jeg med livet mitt? Hva er det gode liv?²

Fagplanen er et tretti studiepoengs videreutdanningstilbud til lærere som ønsker å videreutvikle sine kunnskaper og ferdigheter i faget. Det er også ambisjoner om å tilby faget som en valgmulighet innenfor den ordinære lærerutdanningen ved høgskolen i Buskerud.

Internasjonal relevans

Både selve grunnskolefaget Utdanningsvalg og måten vi har utviklet høgskolefaget Utdanningsvalg peker i retning av skolesystemer som viser anerkjennelse og medvirkning med de saken gjelder i praksis. I møtet med internasjonale miljøer vekker det oppsikt med grunnskolefag som legger opp til at elever og lærere skal arbeide sammen i flate strukturer. Det er interesse for fag som i særlig grad tar på alvor elevenes behov, interesser, ønsker og drømmer. Det fremheves også som fremmed at universitets- og høgskoleansatte samarbeider med de saken gjelder i utvikling av høgskolefag. Det betyr ikke at dette ikke finnes ellers i

---

² Fra fagplanen *Utdanningsvalg 2011* Høgskolen i Buskerud

Norge eller internasjonalt. Det betyr bare at det ikke er en selvfølge og at det er muligheter for videreutvikling. Demokrati, medvirkning og utdanning går ikke nødvendigvis hånd i hånd. Høgskolefaget Utdanningsvalg er et eksempel på at slik fagutvikling er mulig, og grunnskolefaget Utdanningsvalg er et eksempel på fag som i sin grunnstruktur har fokus på relevans og medvirkning. Dette har interesse når utdanning og demokrati diskuteres på internasjonale arenaer.

Litteratur

Dewey, John (1985 [1916]). *Democracy and Education*. New York: Southern Illinois University Press

Grenstad, Nils Magnar (1986). *Å lære er å oppdage*. Oslo: Didakta Norsk Forlag

Hartviksen, Marit og Kversøy, Kjartan Skogly (2008). *Samarbeid og konflikt: to sider av samme sak*. Bergen:

Fagbokforlaget

Johnsen, Bjørg (1984). *Yrkespedagogisk utviklingsarbeid. Fremgangsmåter og forutsetninger*. S.Y.H.

Publikasjoner serie B. Oslo: Statens Yrkespedagogiske Høgskole

Jungk, Robert og Müllert, Norbert R. (1989). *Håndbog i fremtidsverksteder*. København: Politisk Revy

McNiff, Jean og Whitehead, Jack (2009). *Doing and writing action research*. Los Angeles: Sage